

➤ ТЕМА НОМЕРА ГОСПОДАРСЬКІ ТОВАРИСТВА / ІНВЕСТИЦІЇ / ПРОЕКТНЕ ФІНАНСУВАННЯ

Як визначається кількість голосів недобросовісного учасника товариства

Питання повноважності зборів і результатів голосування

Ярослава Івасюк

Старший експерт з юридичних питань
ТОВ «КМ Партнери»

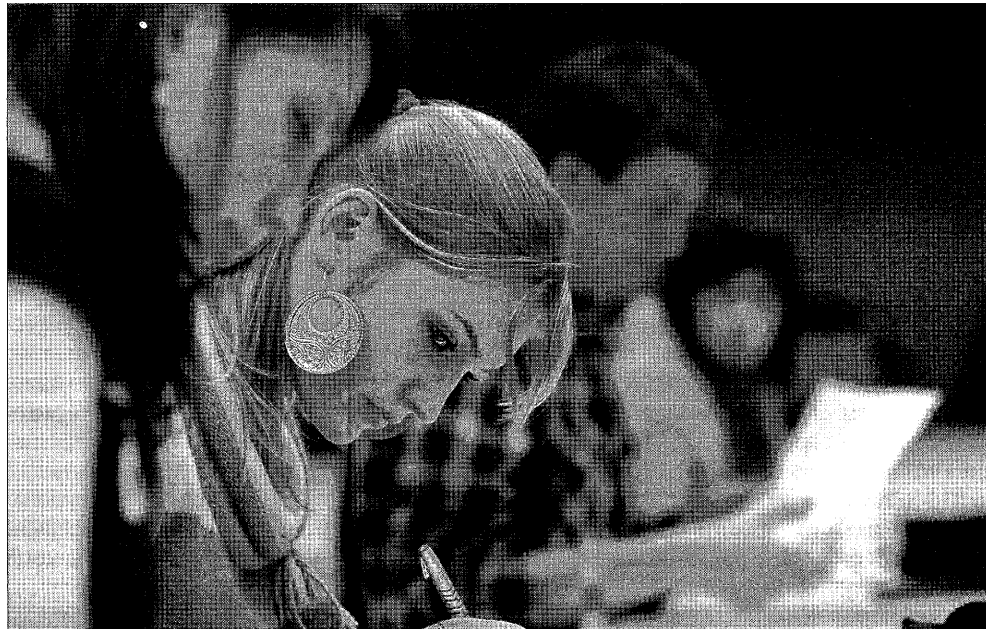
Чи може учасник товариства з обмеженою відповідальністю голосувати на загальних зборах учасників товариства неоплаченою часткою? Закон не дає однозначної відповіді на це питання. І хоча правовим нормам, що регулюють це питання, уже понад 10 років, суперечки, яким чином визначається кількість голосів учасників при визначенні повноважності зборів та результатів голосування, точаться донині.

Переоцінити важливість зазначеного питання складно. Чинне законодавство фактично встановлює, що недобросовісний учасник товариства користується тими самим обсягом прав, що й учасник, який виконав свій обов'язок перед товариством. При формальному прочитанні норм закону учасник, якому згідно зі статутом (тобто лише на папері) належить понад 40% у статутному капіталі товариства, навіть якщо він і не вніс свій вклад, може повністю паралізувати діяльність товариства, не з'являючись на загальних зборах учасників. Такий недобросовісний учасник має право на отримання дивідендів, а виключити його з товариства у зв'язку з відсутністю необхідного кворуму неможливо. Такий стан речей, коли положення законодавства використовуються для забезпечення реалізації незаконних інтересів недобросовісного учасника товариства, повністю суперечить логіці та принципу справедливості, добросовісності та розумності.

Відповідно до ч. 4 ст. 58 Закону України «Про господарські товариства» (далі – Закон) учасники товариства з обмеженою відповідальністю мають кількість голосів, пропорційну розміру їх часток у статутному капіталі. Є два альтернативних підходи до того, яким чином визначається кількість голосів учасника товариства, які ми розглянемо далі у цій статті.

Кількість голосів учасників товариства визначається пропорційно їх фактичним вкладам, які вони внесли до статутного капіталу

Статутний капітал – це сукупність вкладів учасників, які згідно з ч. 1 ст. 13 Закону повинні обов'язково мати грошову оцінку. Оскільки статутний капітал виражається в гривнях, частка як частини цілого так само вимірюється в гривнях. Саме гривневий еквівалент частки зазначається у статуті товариства та Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців.

Важливість числа голосів при голосуванні щодо питань порядку денного загальних зборів учасників є очевидною, оскільки саме від кількості позитивних голосувань залежить діяльність усього товариства

Закон не встановлює обов'язку визначати частку у відсотках або через дріб. Водночас, не визначивши розмір часток учасників у гривнях, зареєструвати товариство або ж нову редакцію статуту товариства неможливо. Якщо ж частка – це умовно гроші (речі або майнові чи інші права, що мають грошову оцінку), які учасник вносить до статутного капіталу, то яким чином в учасника, який ці гроші до статутного капіталу товариства не вніс, може з'явитися частка? Якщо товариство емітує корпоративні права в обмін на кошти або майно, що вносяться учасником до статутного капіталу товариства, логічним є висновок, що учасник не набуває корпоративних прав, якщо не вносить свого вкладу до статутного капіталу, а тому кількість голосів, пропорційна його внесеної частці, при визначенні кворуму та результатів голосування враховуватися не повинна.

Дехто може не погодитися з такими висновками, апелюючи, наприклад, до ст. 51 Закону, в якій зазначено, що додаткові внески учасників не впливають на розмір їхніх часток у статутному капіталі, якщо інше не передбачено установчими документами. Іншими словами, гривневий еквівалент частки учасника може збільшитися порівняно з іншим учасником, але його частка у відсотках залишиться такою самою. Ця стаття Закону ніби не співвідноситься з правилом виразу частки в гривнях. Тим не менше, необхідно пам'ятати, що ця норма є диспозитивною, а отже, учасники мають можливість самостійно вирішити між собою, чи будуть їх додаткові вклади впливати на їхні частки, чи ні.

Згідно з ч. 4 ст. 53 Закону та ч. 3 ст. 147 ЦК України частка учасника

«ПРИ ФОРМАЛЬНОМУ ПРОЧИТАННІ НОРМ ЗАКОНУ УЧАСНИК, ЯКОМУ ЗГІДНО ЗІ СТАТУТОМ (ТОБТО ЛИШЕ НА ПАПЕРІ) НАЛЕЖИТЬ ПОНАД 40% У СТАТУТНОМУ КАПІТАЛІ ТОВАРИСТВА, НАВІТЬ ЯКЩО ВІН І НЕ ВНІС СВОЙ ВКЛАД, МОЖЕ ПОВНІСТЮ ПАРАЛІЗУВАТИ ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВАРИСТВА, НЕ З'ЯВЛЯЮЧИСЬ НА ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРАХ УЧАСНИКІВ»

товариства з обмеженою відповідальністю може бути відчужена до повної її сплати лише в тій частині, в якій її уже сплачено. Іншими словами, відчужити можна лише те, чим володієш. Указана норма – це ще одне підтвердження того, що право власності на корпоративні права на невнесену частку учасником не набуваються.

Позиції стосовно того, що частка належить від вкладу, при вирішенні спорів про визнання недійсними рішень загальних зборів учасників неодноразово дотримувався Вищий господарський суд України. Як приклад можна навести рішення ВГСУ у справі № 37/144-07 (постанова від 10 квітня 2008 р.), в якому зазначено, що при визначенні правомочності зборів «визначальним... відповідно до вимог закону, є фактична (реальна) частка члена товариства в статутному фонді товариства, а не її визначений установчим договором, розмір». Аналогічні висновки ВГСУ містяться в постанові № 1/170-13/41 (1/664-27/266) від 16.01.2007 р. та № 1/7-15/1 від 20.12.2007 р.

Кількість голосів учасника визначається у статуті товариства і не залежить від невнесення ним вкладу до статутного капіталу товариства

За іншим підходом кількість голосів учасників товариства має визначатися пропорційно розміру їхніх часток у статутному капіталі, що встановлені в статуті. Ті, хто поділяють таку точку зору, насамперед посилаються на ст. 140 ЦК України, ч. 3 ст. 80 ГК України, ст. 50 Закону, за якими товариством з обмеженою відповідальністю є господарське товариство, засноване однією або кількома особами, що має статутний капітал, поділений на частки, розмір яких визначається установчими документами. Статут товариства повинен містити відомості про розмір статутного капіталу з визначенням частки кожного учасника (ч. 1 ст. 140, ч. 1 ст. 143 ЦК України, ч. 4 ст. 82 ГК України, ч. 1 ст. статті 50, ч. 1 ст. 51 Закону).

Прихильники такого підходу апелюють до того, що Закон встановив цілком конкретний правовий наслідок невиконання учасником товариства свого обов'язку щодо формування статутного капіталу. Невиконання учасником товариства цього обов'язку в сукупності з іншими систематичними порушеннями, діями (бездіяльністю), що перешкоджає досягненню цілей товариства, може стати лише підставою виключення учасника з товариства, а не зменшення кількості його голосів.

Позицію, що закон не передбачає обмеження кількості голосів учасників товариства лише оплаченими частками у статутному капіталі, поділяє і президія ВГСУ, зазначаючи у своїх рекомендаціях «Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що

виникають з корпоративних відносин» від 28.12.2007 № 04-5/14 наступне: «Розмір часток кожного з учасників товариства визначається у статуті товариства. У зв'язку з цим у визначенні правомочності загальних зборів учасників та результатів голосування за прийняття рішень голоси учасників, які неповністю сплатили вартість своїх вкладів, підлягають урахуванню».

На підтримку цього підходу так само існує низка рішень суду. Так, у справі № 11/11-К (постанова від 25 грудня 2012 р.) ВГСУ прямо вказує, що «учасники товариства мають кількість голосів, пропорційно розміру їх часток у статутному капіталі, а не сумі їх фактичних внесків».

Останні тенденції в питанні

Покласти край суперечці у розгляданому питанні мало би рішення Конституційного Суду України від 5 лютого 2013 р. у справі за конституційним зверненням ТОВ «Ліхтнер Бетон Львів» щодо офіційного тлумачення положень ч. 4 ст. 58, ч. 1 ст. 64 Закону № 1-3/2013. На жаль, КСУ не спромігся надати відповідь, яка б допомогла подолати неоднозначну судову практику щодо порядку визначення кількості голосів учасника товариства. КСУ обмежився відповіддю, яка стосується лише товариств, що діють протягом першого року з дня їх реєстрації: «при визначенні повноважності загальних зборів учасників товариства з обмеженою відповідальністю та результатів голосування за прийняття їх рішень враховується кількість голосів учасників, визначена пропорційно розміру їх часток у статутному капіталі, що встановлений статутом товариства

з обмеженою відповідальністю, незалежно від вартості реально внесених (сплачених) ними вкладів тільки протягом першого року з дня державної реєстрації товариства з обмеженою відповідальністю».

Але що хотів сказати КСУ своїм рішенням? КСУ в рішенні не говорить про те, що після спливу річного строку кількість голосів учасників товариства визначається пропорційно їх реальним (фактичним) вкладам. Але висновок, що саме такої думки дотримується КСУ, напрошується сам. Застосовуючи в рішенні слово «тільки», КСУ ніби звертає увагу на те, що після спливу річного строку з дня державної реєстрації товариства кількість голосів учасників визначається в іншому порядку, а саме: з урахуванням факту внесення (невнесення) учасником вкладу до статутного капіталу товариства. Складається враження, що КСУ зупинився на півслов'ї й не пішов до кінця, побоюючись, що його можуть звинуватити в створенні нової норми права (замість тлумачення існуючої), що виходить за межі його повноважень.

Ще одним підтвердженням того, що КСУ підтримує принцип залежності частки від вкладів є те, що КСУ в мотивувальній частині зазначає про імперативність норми, закріпленої в ч. 3 ст. 144 ЦК України, ч. 2 ст. 52 Закону щодо дій товариства у разі невнесення (неповного внесення) учасниками своїх вкладів до закінчення встановленого річного строку. Так, загальні збори учасників у такому випадку повинні прийняти одне з таких рішень: про виключення з товариства тих учасників, які не внесли (не повністю внесли) свої

вклади, та про визначення порядку перерозподілу часток у статутному капіталі; про зменшення статутного капіталу та про визначення порядку перерозподілу часток у статутному капіталі; про ліквідацію товариства. Водночас, якщо вказана норма є імперативною, а недобросовісним є учасник, що володіє понад 40% у статутному капіталі товариства, виконати зазначену норму можливо, лише застосувавши при визначенні квоту принцип обмеження кількості голосів учасників Товариства оплаченими частками.

Щоправда дехто займає обережнішу позицію при прочитанні рішення КСУ, мовляв, у рішенні КСУ лише зазначив те, що питання порядку визначення кількості голосів учасників товариства після першого року з дня його державної реєстрації не врегульовано на рівні закону, і жодної відповіді при цьому не надав. Водночас, якщо це питання не врегульовано на рівні закону (тобто імперативної норми не існує), то чому б учасникам товариства самостійно не врегулювати це питання у статуті? Для порівняння, законодавство Російської Федерації (ст. 32 Федерального Закону Російської Федерації «Про товариства з обмеженою відповідальністю») містить норму про те, що кількість голосів учасників товариства не обов'язково визначається пропорційно розміру часток учасників у статутному капіталі, оскільки учасники товариства у статуті можуть погодити інший порядок.

Яким чином будуть трактувати рішення КСУ суди – покаже лише час. Наразі Єдиний державний реєстр судових рішень не містить рішень суду,

які б посилалися на рішення КСУ. Значимо лише, що ВГСУ відмовив ТОВ «Ліхтнер Бетон Львів» у задоволенні касаційної скарги (постанова від 27 березня 2013 р. у справі № 5015/1545/12) у справі, через яку воно і звернулося до КСУ насамперед. Нагадаємо, що ТОВ «Ліхтнер Бетон Львів» займало позицію стосовно того, що кількість голосів учасників товариства визначається пропорційно їх реальним вкладам, які вони внесли до статутного капіталу. Хоча постанова у справі виносилася ВГСУ вже після прийняття рішення КСУ, оцінки цьому рішенню ВГСУ не надав.

Висновки

Вимушені констатувати, що на сьогодні положення закону прямо не передбачають обмеження кількості голосів учасника товариства лише оплаченою часткою в статутному капіталі товариства. Такий стан речей породжує безліч судових спорів. Учасник товариства, що веде боротьбу з недобросовісним учасником, який умисно не вносить свій вклад до статутного капіталу, завжди буде наполягати на тому, що учасник товариства не може голосувати невнесеною часткою.

Зазвичай будь-яка стаття, що досліджує неоднозначне правове питання, завершується практичними рекомендаціями, які повинні допомогти уникнути негативних наслідків. На жаль, у питанні, що розглядається, рекомендація може бути тільки одна: обережно обирайте партнерів по бізнесу, адже лише так можна уберегтися від проблем, пов'язаних із недосконалістю вітчизняного законодавства. ■